

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.140.01

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-2-178>

Микола Єгорович Шумило

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

*Відділ науково-правових експертиз
Інститут правотворчості і правової експертизи
Національної академії наук України
Київ, Україна*

Віталій Володимирович Кузнецов

*Відділ науково-правових експертиз
Інститут правотворчості і правової експертизи
Національної академії наук України
Київ, Україна*

НАЛЕЖНІСТЬ ДОКАЗІВ ЧИ НАЛЕЖНІСТЬ ДОКАЗІВНИХ ФАКТІВ У ВІТЧИЗНЯНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДО ЯКОГО Ж БЕРЕГУ ПРИСТАТИ?

Анотація. *Автори статті обґрунтовують положення, згідно з яким визначення належності доказів залежить від тлумачення поняття «процесуальний доказ». У чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК) відсутній єдиний підхід із даного питання. У ст. 84 КПК збережено спрощене й неповне формулювання доказів як матеріальної субстанції, успадковане від радянського кримінального процесу, творцями якого в рівній мірі визнаються органи кримінального переслідування та суду. У запропонованій нормативній дефініції також залишається відкритим питання, за допомогою яких засобів слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд установлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доведенню. Таке уявлення про докази, на жаль, до цього часу залишається домінуючим у правозастосовній діяльності й наукових розвідках. Із цієї причини належність доказів сприймається як їх іманентна властивість природничого продукту, а не як результат логічної діяльності. У зв'язку з цим у статті дається критична оцінка визначення належності доказів у ст. 85 КПК і відповідно в сучасних наукових джерелах. Згідно Концепції реформування органів кримінальної юстиції, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 у п. 2 ст. 23 КПК на рівні засади кримінального процесу закріплена вимога про те, що «не можуть бути визнані доказами відомості, що міс-*

тяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду ...». Виходячи з такого тлумачення доказів, автори обґрунтовують тезу про те, що формування належності доказів слід розглядати як процес і результат, що бере початок в стадії досудового розслідування й фіналізується в судовому розгляді. Базовою основою такого методологічного підходу є те, що належність доказу в першу чергу пов'язана з слідами події вчиненого кримінального правопорушення, встановлення їх системних взаємозв'язків шляхом пізнавальних, логічних, психологічних і юридичних операцій, які забезпечують формування належності доказових фактів як засобів установлення пошукових фактів.

Ключові слова: докази, доказівні факти, досудове розслідування, належність доказів, орган досудового розслідування, прокурор, слідчий, судовий розгляд, факти й обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Mykola Ye. Shumylo

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Department of Scientific and Legal Expertise
Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of
National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Vitalii V. Kuznetsov

Department of Scientific and Legal Expertise
Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of
National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

EVIDENCE AFFILIATION OR EVIDENTIARY FACTS AFFILIATION IN DOMESTIC CRIMINAL PROCEEDINGS: WHICH SHORE SHOULD WE SEEK?

Abstract. *The authors of the article have substantiate the position, where the definition of evidence affiliation depends on the interpretation of the concept of «procedural evidence». There is no single approach to this issue in the current Criminal Procedural Code of Ukraine (CPC). A simplified and incomplete formulation of evidence as a material substance is preserved in the Art. 84 of the CPC, which is inherited from the Soviet criminal process, whose creators are equally recognized as criminal prosecution agencies and the court. The suggested regulatory definition does not also solve the issue about means assisting an investigator, a prosecutor, an investigating judge and court to establish the presence or absence of facts and circumstances important for criminal proceedings and are subject of proving. Unfortunately, such narrative of evidence still remains dominant in law enforcement activities and scientific research. It is the reason that evidence affiliation is perceived as an inherent property of a natural product, but not as a result of logical activity. In this regard, the authors of the article provide a critical*

assessment to the definition of evidence affiliation contained in the Art. 85 of the CPC and, accordingly, in modern scientific sources. According to the Concept of Reforming Criminal Justice Agencies, approved by the Decree of the President of Ukraine of 8 April 2008 No. 311/2008, paragraph 2 of the Art. 23 of the CPC the requirement that «information contained in testimonies, things and documents that were not the subject of direct examination by the court cannot be recognized as evidence ...» is enshrined at the level of criminal proceedings principle. Based on this interpretation of evidence, the authors have substantiated the thesis that evidence affiliation's formation should be considered as a process and result being started at the stage of pre-trial investigation and is finalized during the court hearing. The basic ground of such a methodological approach is that evidence affiliation is primarily associated with the traces of the fact of a committed criminal offense, the establishment of their systemic relationships through cognitive, logical, psychological and legal operations that ensure the formation of evidentiary facts affiliation as means of establishing search facts.

Key words: *evidence, evidentiary facts, pre-trial investigation, evidence affiliation, pre-trial investigation agency, a prosecutor, an investigator, trial, facts and circumstances important for criminal proceedings.*

ВСТУП

Аналіз змісту ст. 85 «Належність доказів» чинного Кримінального процесуального кодексу України (КПК) не дає, на перший погляд, підстав для сумнівів у тому, що ця процесуальна норма являє собою досконалий інструмент, за допомогою якого слідча й судова практика мають успішно вирішувати складні питання належності доказів. Але, якщо проблематизувати¹ її концептуальні положення, то одразу постають актуальні й далеко не академічні питання стосовно самої змістової коректності юридичної дефініції поняття «Належність доказів». Вона, своєю чергою, викладена законодавцем у тексті закону в повній відповідності до нормативного визначення поняття доказів, зафіксованого у ст. 84 КПК [15]. Ця дефініція через свою замкненість на «фактичні дані», зміст якої, на жаль, ще й досі поділяє переважна більшість вітчизняних процесуалістів, є невичерпним джерелом різноманітних, у першу чергу практичного плану, складнощів. Одночасно треба зауважити, що поряд із наявністю легальної дефініції поняття «доказ», покликаної забезпечити юристами одноманітне розуміння даного поняття, у КПК існують й інші підходи до тлумачення змісту доказів. Так, у п. 2 ст. 23 КПК зазначається, що «не можуть бути доказами *відомості*, що містяться в показаннях, речах і документах, які були предметом безпосереднього дослідження суду» [15].

Наявність подібних невизначеностей у тлумаченні змісту поняття «доказ» логічно тягне за собою й розуміння феномену «належність процесуальних доказів». Оскільки вітчизняними процесуалістами самі процесуальні докази тракту-

¹ Автори цієї розвідки розглядають проблематизацію як інтелектуальну рефлексивну техніку, застосування якої дозволяє дослідникові піддівати раціонально обгрунтованому сумніву визнані традицією, науковим товариством засади, концептуальні й доктринальні положення певної науки, вводячи тим самим у науковий обіг нові питання проблемного характеру, спроби вирішити які дозволяють рухати науку вперед і досягати соціально значущих результатів.

ються натуралістично, як такі собі матеріальні речі, то цілком логічно, що й поняття «належність доказів» розглядається ними не як характеристика логіко-юридичної конструкції «процесуальний доказ», а як його *властивість*. До того ж, належність розглядається ще й як критерій й принципи оцінки доказів. Треба також зазначити, що поза увагою дослідників залишаються питання поетапного формування належності доказів на стадіях досудового розслідування й судового розгляду. Автори ж пропонують у цій статті розглядати належність доказів як логіко-юридичний зв'язок між доказівними фактами (*factum probans*), слідами вчиненого кримінального правопорушення та фактами шуканими (*factum probandum*) у кримінальному провадженні.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Базовими матеріалами при готуванні статті слугували відповідні положення чинного КПК (п. 6 ст. 9, п. 2 ст. 23, статті 84, 85, 91, 92, 94, 349), Указ Президента України № 311/2008 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів», наукові роботи правників щодо проблем визначення належності доказів Пількова К. М. [19, с. 89], Ковальчука М. Є. [12, с. 4–5], Гмирка В. П. [5, с. 83; 6; 7], Белякова К. І. [2, с. 44–56], Кістяківського О. Ф. [10, с. 80], Тертишника В. М. [22, с. 54], Коваленка Є. Г. [11, с. 42], Стефанів Н. С. [21], Костіна М. І. [14, с. 30], Гродзинського М. М. [8; 9, с. 55], Перцовського С. Л. [18], Джеремі Бентама [17, с. 9], Тугарової О. К. [2, с. 64–70], Багрія М. В. [1, с. 4–5], Лисиченка В. К., Когутича І. І. [16, с. 78–79].

Для розв'язання означеної проблеми в статті використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Методи дослідження обрано з урахуванням проблеми, мети, завдання та предмету даної розвідки. Так, звернення до історичного методу пізнання дозволило дослідити еволюцію формування уявлень про окремі концепції доказів у кримінальному судочинстві та їх вплив на характеристику належності доказівних фактів, як підстави для логічних операцій по встановленню шуканих фактів (фактів і обставин, що мають значення для кримінального провадження). Формально-юридичний метод використовувався при дослідженні відповідних положень кримінального процесуального законодавства та наукових праць правників із проблем доказового права щодо визначення належності доказів. Метод системного аналізу застосовано для дослідження функцій належності доказів у процедурі їх формування, на стадіях досудового розслідування й судового розгляду та їх значення в доведенні факту вчинення кримінального правопорушення, та особи яка його вчинила.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

І. Як це було анонсовано вище, автори будуть намагатися вирішувати питання створення адекватного визначення поняття «належність доказів» у контексті того, як вирішувалося питання законодавчого вирішення визначення поняття «проце-

суальний доказ». Тобто базового поняття, від якого воно неабиякою мірою залежить і конструювання дефініції поняття «належність доказів».

Почнемо з того, що в чинному КПК можна зустріти законодавчі продукти різного теоретичного розуміння визначення поняття доказів. Так, у ч. 1 ст. 84 КПК зазначається: доказами є «фактичні дані, отримані в передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд установлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню» [15]. Як відомо, це формулювання є вітчизняним аналогом свого ще старого радянського прототипу, закріпленого в ст. 16 «Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік» 1958 р., який закладав уже згадуване вище натуралістичне трактування процесуальних доказів, ідеологічною базою якого служила, так звана, ленінська «теорія відбиття», однією з головних вад якої було вилучення людини як суб'єкта пізнавального процесу. У такій дефініції не береться до уваги те, що *креатором* (творцем) доказу є людина з притаманною їй психологією, логікою, здібностями, життєвим та професійним досвідом та іншими особливостями, включно з її можливим професійним та особистим інтересом. Варто також звернути увагу й на ту важливу обставину, що авторство доказів належить у кодексовому однопорядковому ряді представникам як обвинувальної, так і судової влади, які, як відомо, виконують геть різні функції. Тому слушно стверджує К. М. Пільков, що «суд не має самостійного обов'язку з поданих йому матеріалів одержувати доказову інформацію *«ex officio»*. Покладення на суд такого обов'язку надало б йому невластивої слідчої функції» [19, с. 89].

Не треба спеціально пояснювати, що сформульоване в ч. 1 ст. 84 КПК визначення поняття доказів впливає на те, які саме характеристики приписуються доказові, в тому числі й його належності. Тому в ст. 85 КПК дається нормативне визначення поняття належних доказів, тобто таких доказів «... які прямо або непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів» [15].

Як уже зазначалося, фундаментом цього визначення залишається радянська конструкція – «докази – це фактичні дані» (ч. 1 ст. 84 КПК) [15]. Проте брак чіткого уявлення, про те, що є таке «фактичні дані» викликає, на нашу думку, обґрунтовані сумніви щодо їх парній типології. Річ у тім, що мовознавчий аналіз словосполучення «фактичні дані», однією з характеристик якого є їх належність, само по собі залишається «темною конячкою», оскільки тлумачиться, як «джерело відомостей про факти», «факти», «інформація», «фактична інформація», «знання», «дані, незалежні від свідомості суб'єкта» [12, с. 4–5]. Тому треба підкреслити, що знак рівності між «даними», «інформацією», «знаннями» неабияк спрощує в дусі натуралістичної ідеології уявлення про технологію формування

знання «як готового продукту», змістом якого є немовби «застиглі», «законсервовані» фактичні дані [5, с. 83].

Тому належність доказів сприймається як їх іманентна *властивість* (притаманність, атрибутивність), а не як результат, продукт роботи юридичного мислення. Не вдаючись до аналізу змісту чисельних дискусій щодо природи цих характеристик, зазначимо, що вони віддзеркалюють різні ступені кількісно-якісних характеристик цих відомостей (фактичних даних, інформації) і в такий спосіб підкреслюють їх поступальний рух від маловідомого до відомого, від менш усвідомленого до більш осмисленого. Так, окремі вчені під фактичними даними розуміють набір неструктурованих фактів [2, с. 44–56]. Мірою осмислення особою (юристом) даних про об'єкт дослідження вони (дані) адаптуються до наявних у нього знань, стаючи вже новим знанням [2, с. 44–56].

Слід зауважити, що розмежування згаданих понять проводилося нашими співвітчизниками ще в XIX ст. Так, професор Київського імператорського університету святого Володимира О. Ф. Кістяківський, аналізуючи процес формування доказів у кримінальному судочинстві обґрунтовано зазначав: «щодо істини фактів ми можемо перебувати в наступних різних чотирьох станах: (а) або в невіданні; (б) або в сумнівах; (в) або в імовірності; (г) вірогідності» [10, с. 80]. На його думку, все те, що для нас гідним віри є *доказами*, а імовірне – *напівдоказами* [10, с. 80].

Отже, не викликає сумнівів той факт, що неповнота, невизначеність у формулюванні істотних ознак поняття доказу впливає на інтерпретацію його структурних елементів, у т.ч. і на тлумачення в наукових розвідках визначення належності доказів. Наприклад, В. М. Тертишник стверджує, що належність доказів – це спроможність фактичних даних надавати інформацію щодо обставин, які входять у предмет доказування, служити аргументами (посиланнями) в процесі встановлення об'єктивної істини [22, с. 54]. Інший автор – Є. Г. Коваленко вважає, що під належністю доказів слід розуміти «можливість використання їх для встановлення в кримінальній справі фактичних даних (відомостей про факти), а також обставин, що підлягають доказуванню в силу наявного між ними кримінально-процесуального взаємозв'язку» [11, с. 42]. Характерною ознакою таких визначень є те, що автори обмежуються лише вказівкою на зв'язки доказів із фактами й обставинами предмета доказування. Як справедливо зазначає суддя Верховного Суду Н. С. Стефанів, крім обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, належність доказів також визначається, якщо їх зміст указує на: 1) склад кримінального правопорушення, про наявність яких стверджується в обвинувальному акті, й спростовують заяву обвинуваченого про його невинуватість; 2) факти, на які посилається захист, але дійсність яких спростовує сторона обвинувачення; 3) мотиви й можливість вчинення кримінального правопорушення; 4) поведінку, яка передувала вчиненню кримінального правопорушення; 5) поведінку особи після вчинення кримінального правопорушення

ня; 6) факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого; 7) факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого [21].

Із цього випливає, що коло обставин, що підлягають доказуванню в повній мірі залежить від процесуальної ситуації в конкретному кримінальному провадженні. Очевидно, з цих міркувань, у ст. 85 КПК указується, що «належними є докази які прямо, або непрямо підтверджують існування або відсутність... інших обставин, які мають значення для кримінального провадження». У зв'язку з цим треба принагідно зауважити, що конструкція ст. 91 КПК являє собою перелік засадничих *factum probandum*, абстрагований від характеру і індивідуальних особливостей конкретного кримінального провадження, який, ясна річ, потребує своєї логічної конкретизації в перебігу розслідування [14, с. 30]. Тому визначити наперед критерії оцінки належності доказів, обмежуючись обставинами загального предмету доказування, практично неможливо. На цю обставину свого часу звертав увагу один із класиків вітчизняного кримінального процесу професор М. М. Гродзинський: «... конкретний зміст кола фактів, дотичних до справи, це явище й самою суттю своєю не може являти дечого постійного, а завжди змінюється, залежно від кожного окремого випадку... судово-слідчі органи повинні щораз самі, відповідно до всіх обставин даної справи, вирішувати, які факти в цій справі є дотичні, такі, що їх треба доказувати» [9, с. 55].

Автори наведених нами вище дефініцій поняття належності доказів не взяли до уваги й інший факт, а саме: належність доказів полягає також і в тому, що їхнє використання дає можливість юристові прямо або опосередковано підтверджувати достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів у кримінальному провадженні. А це вже означає, що не спростоване твердження сторони обвинувачення про належність доказів, означає тим самим не що інше, як спростовані аргументи сторони захисту, спрямовані на заперечення висновків і доводів сторони обвинувачення про належність заперечуваних їй процесуальним опонентом доказів. Тому не дарма в ч. 2 ст. 92 КПК зазначається, що обов'язок доказування належності доказів покладається на сторону, що їх подає [15]. Відтак видається слушним стверджувати, що в стадії *досудового розслідування*, де домінує засада інквізиційності органи кримінального переслідування ще зберігають за собою монополію на встановлення належності доказових матеріалів.

Проте не слід забувати, що продукти їхньої діяльності у цьому плані позначено печаткою юридичної невизначеності. А це означає, що питання про належність/неналежність доказів остаточно буде вирішуватися судом за участі сторін кримінального провадження, де кожна з них виборюватиме власну юридичну рацію. Згадані та інші автори також залишають поза увагою опосередковані зв'язки доказів із побічними фактами для встановлення «головного юридичного факту». Доповнимо тим положенням, що неповнота таких визначень також проявляється у бракові розмежування згодного *встановлення* належності доказів у стадії досудового розслідування й обов'язку сторони обвинувачення їхнього *доведення* в умовах змагальності в судовому процесі (п. 2 ст. 92 КПК) [15].

У такий спосіб обґрунтування належності доказів відбувається в рамках «негативної кооперації» за участі сторони захисту під контролем суду, що дає можливість останньому визначитися, якими саме доказами підтверджуються *factum probandum* предмета доказування [7, с. 38].

Наявність цих та інших правових невизначеностей у зазначених дефініціях створює ілюзію належності доказів, як притаманної їм натуральної константи, а не як логіко-юридичної характеристики, приписуваній доказам сторонами і судом. На нашу думку, спрощений підхід до визначення належності доказів у першу чергу пов'язаний із позитивістськими уявленнями наших процесуалістів про докази, обґрунтування, доведення та істину в кримінальному процесі, що цілком не суперечить актуальній офіційній доктрині формально-догматичного тлумачення інститутів доказового права. Мабуть, із цих міркувань даній проблемі приділялося недостатньо уваги, а самі ж питання належності доказів розглядалися різними авторами побічно в контексті загальної характеристики доказів та їхніх «властивостей» як природніх утворень. Достатньо сказати, що в Україні останню дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Належність доказів у радянському кримінальному процесі» було захищено в 1950 р. у Харківському юридичному інституті [18]. У подальшому спеціальних наукових розвідок на монографічному рівні з даної проблематики не проводилося.

II. Аналіз норм доказового права чинного КПК дозволяє зробити висновок про можливість іншої інтерпретації дефініції поняття доказів. Звернемо увагу на те, що відповідно до п. 2 ст. 23 КПК «Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду...» [15]. Базовою основою для цього засадничого положення було запропоноване тлумачення терміну «доказ» у кримінальному провадженні, викладеному в «Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні», затвердженій Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008. У Концепції пропонувалося розглядати докази як «фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку встановлюється наявність або відсутність події злочину, кримінального проступку, винуватість особи та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження [13]. Визнання зібраних фактичних даних доказами в справі має здійснюватися *винятково судом* у присутності та безпосередньої участі сторін обвинувачення та захисту». Це означає, що докази є складним юридичним феноменом, який є продуктом логіко-практичних операцій учасників процесу за участі суду.

Мінімізація впливу суб'єктивного чинника на перебіг формування судових фактів забезпечується застосуванням засобів комунікації сторін і суду в рамках уже згадуваної негативної кооперації під арбітральним контролем суду, у перебігу якої здійснюється «...критика і контркритика позиції обвинувачення: саме вони далі використовуються сторонами і судом для обґрунтування власних про-

цесуальних позицій» [6, с. 42]. Викладене свідчить про те, що у формуванні доказу беруть участь гносеологічні, правові, логічні, психологічні, лінгвістичні чинники. Охопити цей невловимий юридичний феномен і одночасно дати йому всеосяжну характеристику шляхом формулювання поняття практично неможливо.

Тому для розуміння функціональних характеристик судових доказів В. П. Гмирко запропонував запровадити до наукового та практичного обігу методичну *конструкцію* «склад кримінально-судового доказу», яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: *нормативно-процедурного, інформаційно-забезпечувального та фактовстановлювального* [4, с. 32]. Такий підхід до інтерпретації поняття доказів наочно демонструє процедуру їхнього формування, фінальним результатом якої є доказівний факт. Його використання дозволяє стороні обвинувачення підтверджувати чи спростовувати факти й обставини, що мають значення для конкретного кримінального провадження. Складниками фактовстановлювального блоку є: «доказуваний (шуканий) факт як теза; доказівний факт (*factum probans*) як аргумент; юридичний висновок про характер зв'язку між ними (основа для вирішення питання про належність доказів); а також демонстрація як показування сторонами логічної послідовності переходу від аргументів до доводжуваної ними тези в рамках цього зв'язку» [4, с. 32].

Не складно помітити, що як доказуваний (шуканий) факт, так і доказівний факт є структурними елементами цієї юридичної конструкції. Тому коли йдеться про належність доказів, то *inmerito* мова має йтися саме про належність доказівних фактів, на основі яких формуються факти предмету доказування. Ще свого часу Дж. Бентам наголошував, що кожний доказ складається по крайній мірі з двох фактів; один із якого можна назвати *головним*, існування чи не існування якого треба довести і другий – факт існування чи не існування якого, підтверджує існування чи не існування першого. Іншими словами, на його думку, доказ – це факт, котрий підтверджує існування іншого факту. Перший факт Дж. Бентам називав *фізичним*, а другий *психічним* [4, с. 35], тобто мовиться про роботу юридичного мислення. Формування ж останнього відбувається шляхом заміщення реального об'єкту (події кримінального правопорушення) штучною конструкцією – предметом доказування.

Професор М. М. Гродзинський також стверджував, що «Доказування у кримінальному процесі спрямовано на те, щоб установити певні факти й відтак, на цій основі, – розв'язати дану справу». Для того, щоб виконати це завдання, – стверджував цей учений «... необхідно виділити із безкінечного ланцюга фактів ті, що зв'язані з даною справою й можуть дати відповідь на всі запитання, що в ній виникають, можуть лягти в основу тих висновків, що будуть у цій справі. Ці факти називають такими, що дотичні до справи» [9, с. 45]. Пізніше, конкретизуючи дане положення, М. М. Гродзинський указував, що подія злочину й участь обвинуваченого в його вчиненні являються шуканими фактами, які підлягають доказуванню у справі, в свою чергу факти, що свідчать про наявність або відсутність

перших фактів являються доказівними й слугують доказами в кримінальному процесі [8, с. 3].

Таким чином, належність (дотичність) між шуканими й доказівними фактами визначається характером їхнього логічного зв'язку, коли один із них самостійно, або у зв'язку з іншими фактами доводить, або дає підстави для імовірного висновку про існування чи не існування другого факту. Варто зазначити, що в той період методи дослідження природничих наук поширювалися на гуманітарні дисципліни, що призвело до ототожнення цих фактів. Такий натуралістичний підхід ігнорує етимологію слова «факт», яке походить від латинського *«factum»*, тобто «зроблене», що не передбачає ототожнення факту як події й факту як результату пізнавальних процедур. Іншими словами, факт це не просто подія, а подія, яка пізнана й осмислена людиною у формі її персонального знання. За такої інтерпретації походження фактів формування належності доказівного факту, починається з оцінки слідів кримінального правопорушення. Її функція полягає в обґрунтуванні їх дотичності до події кримінального правопорушення на основі юридично значущих критеріїв. У зв'язку з цим, на нашу думку, буде доречним з'ясувати семантику слова «оцінка». Отже, як подає «Великий тлумачний словник сучасної української мови» смисл цього слова тлумачиться, як «думка, міркування про якість, характер, значення кого, чого-небудь» [3, с. 871]. У філософському вимірі оцінка – це одна з функцій мислення. Одночасно треба пам'ятати, що оцінювання й оцінка мають процесуальний, динамічний характер, як попередній, так і остаточний результат.

Типовою ознакою визначень належності доказів у сучасних вітчизняних наукових розвідках є те, що у них указується лише на зв'язок доказів із предметом доказування в кримінальних провадженнях. Однак, поза увагою дослідників, на наш погляд, залишаються питання взаємозв'язку доказів і слідів учиненого кримінального правопорушення, що забезпечує надійність їх належності. На дану обставину звертав увагу видатний український учений О. Ф. Кістяківський. Він наголошував, що «дослідити злочин це теж саме, що відкрити його сліди. Тому кримінальні докази передбачають збирання тих фактів, які вказують на сліди вчиненого злочину» [10, с. 87].

Подія кримінального правопорушення як феномен соціальної реальності являє («являє») себе в довіллі сукупності чисельних слідів матеріального й ідеального походження. Всі вони в межах цієї сукупності перебувають у різносторонніх взаємних зв'язках, зумовлених подією згодного кримінального правопорушення. Згадана слідова сукупність покликана виконувати логіко-юридичну функцію юридичного мислення, свого роду стандарту для оцінки пізнавальної придатності фактів. Тому зміст належності фактів і визначається саме через поняття «зв'язок» як специфічного відношення, коли наявність (брак) або зміна одних об'єктів є умовою наявності (браку) або зміни інших об'єктів. У сучасних наукових джерелах поняття зв'язку та його логічна структура стали самостійними предметами вивчення, що зумовило розширення їхньої типології. Вчені

сьогодні розрізняють зв'язки залежно від спрямованості дії – на прямі й зворотні зв'язки; залежно від сили дії – на жорсткі й корпускулярні; за типом процесу – на зв'язки функціонування, управління, та розвитку *etc.* [10, с. 87]. Як правило, поняття «зв'язок» за своїм змістом є відношенням певної залежності й «знання про зв'язок є знанням, в якому відображається два предмети» [10, с. 87]. Утім іноді в процесі взаємозв'язку може брати участь і третій предмет, через який встановлюється взаємозумовленість їхнього існування. При такій конфігурації розрізняють зв'язки на прямі та непрямі або опосередковані. За допомогою останніх встановлюють значимі факти в доказуванні через проміжні факти, відомості про які становлять зміст непрямих доказів [10, с. 87]. Як уже зазначалося вище, формування знання про належність фактів має процесуальний характер і його надійність у значній мірі підвищується пропорційно повноті встановлення фактичних обставин учиненого кримінального правопорушення. Тому синтетичні та сумативні типи зв'язків проявляють себе на завершальному етапі судового доведення, результати якого є остаточним висновком про належність доказів. Зважаючи на різноманітність і індивідуальність зв'язків у кримінальному провадженні в наукових джерелах виділяють такі їхні групи: *генетичні, функціональні, хронологічні та просторові, кореляційні* [23, с. 64–70].

III. Оцінювання змісту виявлених слідів та їхніх зв'язків із подією згодного кримінального правопорушення є складним процесом. У ньому тісно й одночасно переплітаються, як уже згадувалося вище, пізнавальні, логічні, психологічні й юридичні операції. Слідчий безпосередньо сприймає сліди крізь призму професійної логіки, енергія якої спрямована на пошук зв'язку між виявленими слідами й подією кримінального правопорушення як проявами причинності явищ об'єктивного світу. Тому для дослідження формування доказівного факту як елементу людського знання й складової конструкції судового доказу конче треба реконструювати структуру його формування

І тут треба сказати, що осердя роботи зі слідами, котрі використовуються для формування фактичної основи доказів являє їхня *перманентна* оцінка. На початковому етапі роботи з виявленими слідами як об'єктивно наявного явища, зусилля уповноважених законом осіб (слідчих, детективів, дізнавачів) «заточено» на їх цільовий відбір з огляду на їхню придатність для формування фактів, що підлягають доведенню. У процесі аналізу сукупності слідів відбувається їхнє *виділення* із числа інших, що в логіці має назву «аналітична абстракція», спрямована на встановлення системних зв'язків, що утворюють цілісний факт, який сприймається юристом через призму його знань, досвіду.

Відтак оцінка слідів це не лише їх технічне сприйняття, а ще й осмислення значущості для придатності встановлення доказівного факту. Крім того, між суб'єктом і об'єктом пізнання функціонують знакові конфігурації у формі юридичних ознак конкретного складу кримінального правопорушення, які виконують по суті функцію «фільтру сприйняття для циклічного конструювання шука-

ної події». Предметно-ціннісні властивості відомостей про сліди кримінального правопорушення є їх органічною складовою, що визначаються оцінювачем і являються логічною формою раціональної оцінки в якості умовиводу.

Тому в процесі аналізу слідової картини виділяється найсуттєвіше, найважливіше, у результаті чого відбувається процес обґрунтування належного знання інтелектуальним матеріалом, який являється «будівельним матеріалом» для конструкції фактів і обставин, що підлягають установленню. Віднесеність таких слідів і їх оцінка для встановлення факту являється імовірним відомостями, які на даному етапі пізнання ще не є достатньо осмисленими. Тому тут ще зарано робити висновок про їхню правдоподібність. Це пояснюється також тим, що на початковому етапі розслідування бракує відомостей щодо фактичних обставин учиненого діяння, що утруднює оцінку їх юридичної значущості. Складнощі даного етапу діяльності також обумовлюються розривом у часі між виникненням слідів протиправної події та їхнім розшуком. Вони можуть зникати й з'являтися. Тому інтерпретатору приходиться повертатися і повторно ще раз проходити шлях виявлення об'єктивно наявних логічних зв'язків.

Подібна ситуація неабияк ускладнює розмежування й відбір значимої інформації від фонові, оскільки пізнавальний процес не завжди має чіткі оціночні критерії. Приміром, на певному відтинку пізнавальної діяльності відомості про сліди вчиненого кримінального правопорушення можуть мати нейтральний або невизначений характер для цілей з'ясування повної картини здогаданого кримінального правопорушення.

Наведені міркування підтверджують те, що смислові зв'язки не завжди одразу актуалізуються інтерпретатором, вони можуть виникати й зникати. Це не автоматичне їхнє відтворення, а напрацювання смислової логічної структури для виявлення об'єктивно наявних логічних зв'язків. Про це у свій час писав А. Пуанкаре, підкреслюючи, що індукція як метод пізнання, заснований на формально-логічному розумовому висновку, можлива лише тоді «коли одна і та ж операція може повторюватися нескінченне число раз» [20, с. 21]. Тому для вирішення питання належності фактів нерідко в слідчій і судовій практиці виникає потреба в проведенні повторних допитів, проведення слідчих розшукових дій і таке інше. Оцінка слідів кримінально протиправного діяння це не тільки отримання певних відомостей, але і процес виявлення їхніх зв'язків із іншими слідами, пов'язаними з фактом здогаданого кримінального правопорушення.

Між слідами кримінального правопорушення існують зв'язки з фактом його вчинення. Вони можуть бути очевидними і неочевидними; останні виявляються шляхом глибокого аналізу їхньої природи, суті та співставлення з іншими обставинами кримінального провадження [1, с. 4–5]. Очевидність і неочевидність є оціночними критеріями. Очевидне для одного може бути геть неочевидним для іншого. І те, що на перший погляд є очевидним, під час перевірки може виявитися інсценуванням, випадковим збігом обставин, або іншою формою недостовірності [16, с. 78–79]. Крім цього, можуть мати місце однозначні й неоднозначні

зв'язки слідів кримінального правопорушення з фактом його вчинення. Однозначні зв'язки характеризуються лише в одному можливому напрямі, багатозначні – у різних напрямках. Відповідно в таких ситуаціях може бути один *категоричний* умовивід, або різні *імовірні* висновки. Тому кожний пізнавальний акт це, по суті, вибір між альтернативними позиціями, що прогностично ускладнює передбачити остаточний результат. Відтак логіка пізнавального процесу завжди спочатку проблематична й характеризується інформаційною невизначеністю, яка передбачає варіативні логічні ходи, що наповнюються різними логічними смислами. Одначе, імовірний характер таких відомостей не повинен ставити під сумнів їхнє можливе доказове значення, а навпаки – спонукати до подолання невизначеностей. У такому випадку діє лінійне правило елементарного акту доведення – сліди протиправного діяння вказують на зміст фактичних даних і навпаки – фактичні дані – на сліди. Тому об'єктивною основою встановлення належності психологічних фактів (за Дж. Бентамом) як складової доказів у формі умовного логічного умовиводу можливе лише за наявності логічних зв'язків між процесуальними фактами і слідами вчиненого кримінального правопорушення.

Тому немає сенсу брати до уваги відомості, які можливо й пов'язані з досліджуваною подією, але силою своєї неістотності не можуть слугувати засобами для юридичної реконструкції події минулого. Належність фактів визначається, виходячи із значимості відомостей про сліди вчиненого кримінального правопорушення для цілей встановлення праворелевантного факту, що підлягає доказуванню. Одночасно слід брати під увагу ту важливу обставину, що виконавцями оцінювальної діяльності являються люди з відповідною соціальною позицією з характерним світоглядом, рівнем культури, досвідом, освітою, цільовою настановою. З іншого ж боку, треба до уваги брати мотиви, засоби, мету, процесуальний інтерес у структурі праворозуміння юриста як доконечну умову правильної оцінки. Сам бо процес роботи зі слідами переплітається одночасно з процесами юридичного мислення, зусиллями з інтерпретації їхнього взаємозв'язку з фактами й обставинами, що підлягають доведенню. Оцінка відомостей про сліди згодного кримінального правопорушення є не чим іншим як суб'єктивне відношення до об'єкту пізнання. Її результати становлять систему знань для слідчих, можливу версію, тлумачення події. Це факти лише для органів кримінального переслідування, а припущення для суду й сторони захисту. Досудова діяльність органів кримінального переслідування спрямована, у першу чергу, на формування проміжних фактів, що підлягають дослідженню в суді сторонами процесу.

Вони мають імовірний характер, тому не можуть відповідати вимогам достовірності як обов'язкової характеристики доказів. Такі факти можуть набути ознак доказу, коли відбудеться їхня інтерпретація в процесі комунікації в формі діалогового спілкування в стадії судового розгляду. В ході змагального судочинства сторонами розтлумачується смисл фактів. Тому конкуренція інтерпретацій дає можливість логічно відтворити варіант доказуваної події, забезпечує інтерсуб'єктивність розуміння й об'єктивність в оцінюванні фактів. У резуль-

таті їм *приписується* характеристика гідних віри, являється обов'язковою умовою визнання доказового матеріалу судовим доказом. Таким чином, доказ це не просто відомості, це продукт юридичного мислення, який проінтерпретований, перевірений на предмет відповідних вимог, викликає довіру в суду й переконує його в існуванні фактів, котрі раніше видавалися йому сумнівними. Іншими словами, доказ вважається таким, якщо він витримав спроби їхнього спростування стороною-опонентом. Гадаю, що все вище викладене дає підстави для формулювання визначення поняття «Належність доказів».

Належність судових доказів – це належність їхніх доказівних фактів, як результату позитивного висновку суду щодо наявності логічного зв'язку між ними та слідами вчиненого кримінального правопорушення, що дає можливість судові встановлювати праворелевантні факти й обставини, а також визначати достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів для цілей доведення в кримінальному провадженні.

IV. Треба зазначити, що коло фактів і обставин, котрі важать для конкретного провадження, унормувати практично неможливо, бо це справа насамперед доктрини й судової практики. Водночас відповідні положення кримінального й кримінального процесуального законодавства дозволяють сформулювати узагальнені вимоги для їх формального визначення. Провідну роль у встановленні кола фактів і обставин, що мають значення для кримінального провадження належить юридичній конструкції «Предмет доказування» (ст. 91 КПК), яка є органічним поєднанням норм кримінального матеріального і процесуального права [15]. Звісно, що ступінь повноти опису в кримінальному законі ознак складів кримінальних правопорушень впливає на зміст предмету доказування. Чим повніше вони внормовані, тим простіше вирішувати питання про належність доказів. У тих випадках, коли бланкетна диспозиція лише називає сам склад кримінального правопорушення, а для визначення його ознак відсилає до підзаконних актів, які будуть критеріями оцінки належності доказів, наприклад, ст. 421 «Порушення статутних правил внутрішньої служби» та ст. 435 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста» Кримінального кодексу України. Завдячуючи цьому, здійснюється подальша індивідуалізація окремих фактів і обставин предмету доказування в конкретному кримінальному провадженні.

Відповідно до нормативного визначення в змісті предмету доказування в характері критеріїв для встановлення належності доказів виділяються дві групи процесуально значущих фактів і обставин для кримінального провадження:

(1) факти й обставини, доказування яких прямо приписує закон (статті 91, 368, п. 3 ст. 374, ст. 485 КПК тощо) [15]. Вони, своєю чергою, поділяються на дві підгрупи:

А. Підгрупа фактів і обставин, що підлягають установленню в кожному кримінальному провадженні, доведеність яких дозволяє стороні обвинувачення

та суду ухвалювати законні й обґрунтовані процесуальні рішення про закінчення провадження складанням відповідно обвинувального акту чи обвинувального або виправдувального вироку. У теорії доказового права ця група фактів та обставин дістала назву «головний факт», поняття якого дозволяє їх виділяти окремо для визначення відповідних функцій у доказовому провадженні.

Факти й обставини, які утворюють «головний факт», структуровані таким чином: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення), що системно охоплюють його підготовчу, виконавчу та поствиконавчу частину; вину обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок учинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у т.ч. пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового впливу;

Б. *Локальна або ситуаційна група фактів*, установлення яких пов'язані з певною ситуацією, наприклад, із застосуванням, зміною або скасуванням заходів забезпечення кримінального провадження (статті 131–213 КПК); застосуванням або скасуванням примусових заходів медичного характеру (статті 513–514 КПК); скасуванням або зміною судових рішень в апеляційному (ст. 409 КПК) та касаційному (ст. 438 КПК) провадженнях; з переглядом судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами (статті 459–467 КПК); при вирішенні питань самовідводів або відводів учасників кримінального провадження (статті 75–83 КПК); при визнанні доказів недопустимими (ч. 3 ст. 62 Конституції, статті 87–88 КПК);

(2) на відміну від «головного факту» також існують нормативно не визначені факти й обставини кримінального провадження, які є підставою для встановлення «головного факту». Вони не мають матеріально-правового значення, тому що не входять до структури «головного факту», але через наявність об'єктивного зв'язку з «головним фактом» у сукупності з іншими доказами доводять наявність або відсутність події кримінального правопорушення, винуватості, або невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення. Вимоги до прокуро-

ра, керівника органу досудового розслідування, слідчого встановлювати факти і обставини, що мають значення для кримінального провадження впливають із положень засади законності «всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження...» (п. 2 ст. 9 КПК) [15]. До «фактів і обставин, що мають значення для провадження» відносяться ті, що знаходяться в об'єктивних зв'язках із обставинами предмету доказування. Вони можуть бути зв'язані безпосередньо, або через інші проміжні факти.

У залежності від цільового призначення їх можна умовно класифікувати на окремі групи: для встановлення обставин предмету доказування; для перевірки обґрунтованості висунутих версій; виявлення нових доказів; перевірки достовірності інших доказів у кримінальному провадженні й таке інше. Цінність даних фактів як критеріїв для встановлення належності доказів визначається істотністю зв'язків із предметом доказування. У кримінальному процесуальному законодавстві на рівні абстракції окреслюється коло обставин, що можуть мати значення для провадження з тим, щоб надати загальні критерії для визначення належності доказів із урахуванням індивідуальних особливостей провадження.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження, зроблені такі висновки:

1) визначення належності доказів не може обмежуватися лише вимогами загального характеру. Складнощі з установленням даної характеристики конкретного доказу обумовлюються особливостями конструкції складу кримінального правопорушення, способами його вчинення, кількістю й якістю доказових відомостей, наявністю характеру взаємозв'язків між фактами й обставинами предмету доказування і проміжними фактами, які встановлюють доказувані обставини опосередковано за допомогою посередників, у результаті чого набувають статусу непрямих доказів, зрештою індивідуальним пізнавальними особливостями відповідних учасників кримінального провадження;

2) запропоновано поняття «належність судових доказів» – це належність їхніх доказівних фактів, як результату позитивного висновку суду щодо наявності логічного зв'язку між ними та слідами вчиненого кримінального правопорушення, що дає можливість судові встановлювати праворелевантні факти й обставини, а також визначати достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів для цілей доведення у кримінальному провадженні;

3) формування належності доказів слід розглядати як процес і результат, що бере початок у стадії досудового розслідування і фіналізується в судовому розгляді. Базовою основою такого методологічного підходу є те, що належність доказу в першу чергу пов'язана з слідами події вчиненого кримінального правопорушення, встановлення їх системних взаємозв'язків шляхом пізнавальних, логічних, психологічних і юридичних операцій, які забезпечують формування належності доказові фактів як засобів встановлення пошукових фактів.

Висловлюємо глибоку вдячність представникам Сил безпеки та оборони України, які чинять національний спротив та виборюють право на мирне життя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Багрій М. В. Використання непрямих доказів у кримінальному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 20 с.
- [2] Беляков К. І. Інформація в праві: теорія і практика. Київ : КВЦ, 2006. 116 с.
- [3] Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- [4] Гмирко В. П. Кримінально-судові докази: юридичне поняття чи дефініція? *Право України*. 2014. № 10. С. 26–35.
- [5] Гмирко В. П. Доказування у кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація. Дніпропетровськ : Академія митної служби України. 2010. 314 с.
- [6] Гмирко В. П. Кримінально-процесуальні докази: поняття структура, характеристика, класифікація. Дніпропетровськ : Академія митної Служби України. 2002. 63 с.
- [7] Гмирко В. П. Діяльнісний концепт доведення в реструктуризованому кримінальному процесі (методологічні рефлексії). *Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики* : матеріали науково-методологічного семінару (м. Київ, 16 листопа., 2018 р.) / упоряд. М. Є. Шумило. Харків : Право, 2020. С. 36–38.
- [8] Гродзинський М. М. Докази в радянському кримінальному процесі. *Вчені праці*. 1945. Вип. 7. 123 с.
- [9] Гродзинський М. Докази в радянському кримінальному процесі. Харків : Вид-во ВУЦВК «Радянське будівництво і право», 1933. Ч. 1. 86 с.
- [10] Кістяковський О. Ф. Загальна частина кримінального судочинства : лекції, читані в імператорському університеті св. Володимира проф. А. Ф. Кістяковським (1874). Київ : Вид-во Семенка Сергія, 2005. 118 с.
- [11] Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 632 с.
- [12] Ковальчук М. Є. Мовознавчий аналіз статті 65 Кримінально-процесуального кодексу України. Дніпропетровськ : Академія Державної митної служби України. 2002. 32 с.
- [13] Концепція реформування кримінальної юстиції в Україні : Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>
- [14] Костін М. І. Контрабанда: доказування обставин вчинення злочину на досудовому слідстві. Київ : Дія, 2003. 185 с.
- [15] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- [16] Лисиченко В. К., Когутич І. І. Негативні обставини та їх значення в розслідуванні злочинів : монографія. Київ : Дія, 2002. 182 с.
- [17] Про судові докази : трактат Джереми Бентама / за вид. Дюмана ; пер. з фр. І. Горюновичем. Київ : Тип. М. П. Фріца, 1876. 421 с.
- [18] Перцовський С. Л. Належність доказів у радянському кримінальному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 1950. 18 с.
- [19] Пільков К. М. Властивості доказів та критерії їх оцінювання. *Підприємництво господарство і право*. 2020. № 4. С. 86–99.

- [20] Пуанкаре А. Про науку / за ред. Л. С. Понтрягіна ; пер. з фр. 2-ге вид. Наука, 1990. 736 с.
- [21] Суддя ККС ВС Надія Стефанів розповіла суддям місцевих судів про особливості доказів і доказування в кримінальному процесі. Верховний Суд, 27.01.2022. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/navch_suddiv_praciv_aparativ_2021/1247426/
- [22] Антонов К. В., Сачко О. В., Тертишник В. М., Уваров В. Г. Теорія доказів : підручник / за заг. ред. В. М. Тертишника. Київ : Алерта, 2015. 294 с.
- [23] Шуило М. Є., Тугарова О. К. Непрямі докази у кримінальному процесі України. Харків : О. В. Бровін, 2012. 205 с.

REFERENCES

- [1] Bagriy, M. V. (2010). *Usage of indirect evidence in criminal proceedings of Ukraine*: PhD thesis abstract. Kyiv.
- [2] Belyakov, K. (2006). *Information in Law: Theory and Practice*. Kyiv: KVIC.
- [3] Busel, V. T. (2005). *Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language (with addendum and supplement)*. Kyiv: Irpin PTF «Perun».
- [4] Hmyryko, V. P. (2014). Criminal and forensic evidence: legal concept or definition? *Law of Ukraine*, 10, 26–35.
- [5] Hmyryko, V. P. (2010). *Proof in criminal proceedings: an activity paradigm. Theoretical analysis. Problematization. SMD representation*. Dnipropetrovs'k: Academy of Customs Service of Ukraine.
- [6] Hmyryko, V. P. (2002). *Criminal procedural evidence: concept of structure, characteristics, classification*. Dnipropetrovs'k: Academy of the Customs Service of Ukraine.
- [7] Hmyryko, V. P. (2020). Activity Concept of Proof in the Restructured Criminal Procedure (Methodological Reflections). *Modern concepts of proof and evidence in the legal process of the neighboring countries and their impact on the formation of a unified judicial practice: materials of the scientific and methodological seminar* (Kyiv, November 16, 2018). In M. E. Shumylo (Ed.). Kharkiv: Pravo, 36–38.
- [8] Grodzinsky, M. (1945). Evidence in Soviet criminal procedure. *Scientific works*, 7, 123.
- [9] Grodzinsky, M. (1933). Evidence in the Soviet criminal process. Part One. *Publishing house of the All-Union Central Executive Committee «Soviet Construction and Law»*. Kharkiv.
- [10] Kistyakovsky, A. F. (2005). *General part of criminal proceedings: lectures delivered at the Imperial University of St. Vladimir by Prof. A. F. Kistyakovsky (1874)*. Kyiv: Semenکو Serhiy's publishing house.
- [11] Kovalenko, E. G. (2006). *Theory of Evidence in the Criminal Procedure of Ukraine*: Kyiv: Yurinkom Inter.
- [12] Kovalchuk, M. E. (2002). *Linguistic analysis of Article 65 of the Criminal Procedure Code of Ukraine*. Dnipropetrovs'k: Academy of the State Customs Service of Ukraine.
- [13] The Concept of Reforming Criminal Justice in Ukraine: Decree of the President of Ukraine (2008, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>.
- [14] Kostin, M. I. (2003). *Smuggling: proving the circumstances of the crime during the pre-trial investigation*. Kyiv: Diya.
- [15] The Criminal Procedure Code of Ukraine (2012, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

- [16] Lysychenko, V. K., & Kohutych, I. I. (2002). *Negative circumstances and their significance in the investigation of crimes*. Kyiv: Diya.
- [17] *On Judicial Evidence: A treatise by Jeremiah Bentham (1876)*. In Dumas (Ed.). I. Goronovych (translated from the French). Kyiv: Typ. M. P. Fritz.
- [18] Pertsovskiy, S. L. (1950). *Belonging of evidence in the Soviet criminal process*: PhD thesis abstract. Kharkiv.
- [19] Pilkov, K. M. (2020). Properties of evidence and criteria for their evaluation. *Entrepreneurship, economy and law*, 4, 86–99.
- [20] Poincare, A. (1990). *On Science*: Translated from the French. In L. S. Pontryagin (Ed.). Nauka. Chief Editor of the Physical and Mathematical Literature.
- [21] Stefaniv, N. (2022). Judge of the Criminal Code of the Supreme Court Nadiia Stefaniv told judges of local courts about the peculiarities of evidence and proof in criminal proceedings. Supreme Court. Retrieved from https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/navch_suddiv_praciv_aparativ_2021/1247426/.
- [22] Antonov, K. V., Sachko, O. V., Tertyshnyk, V. M., & Uvarov, V. G. (2015). *Theory of Evidence*. In V. M. Tertyshnyk (Ed.). Kyiv: Alerta.
- [23] Shumylo, M. E., & Tuharova, O. K. (2012). *Indirect evidence in the criminal process of Ukraine*. Kharkiv: O. V. Brovin.

Микола Єгорович Шумило

Доктор юридичних наук, професор

Член-кореспондент НАПрН України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Головний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

e-mail: schumkiiev@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-0268-7961

Mykola Ye. Shumylo

Doctor of Law, Professor

Corresponding Member of the NALS of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70, Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Chief Researcher Department of Scientific and Legal Expertise

Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of

National Academy of Sciences of Ukraine

01024, 3, Pylypa Orlyka St., Kyiv, Ukraine

Віталій Володимирович Кузнецов

Доктор юридичних наук, професор
Головний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз
Інститут правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна
e-mail: vitaliykuznetsov@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-1727-4019

Vitalii V. Kuznetsov

Doctor of Law, Professor
Chief Researcher Department of Scientific and Legal Expertise
Institute of Law-Making and Scientific-Legal Expertise of
National Academy of Sciences of Ukraine
01024, 3, Pylypa Orlyka St., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Шумило М. Є., Кузнецов В. В. Належність доказів чи належність доказівних фактів у вітчизняному кримінальному процесі: до якого ж берегу пристати? *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 2. С. 178–197.

Suggested Citation: Shumylo, M. Ye., & Kuznetsov, V. V. (2025). Evidence Affiliation or Evidentiary Facts Affiliation in Domestic Criminal Proceedings: which Shore Should we Seek? *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(2), 178–197.

Стаття надійшла / Submitted: 27/04/2025

Доопрацьовано / Revised: 27/05/2025

Схвалено до друку / Accepted: 30/06/2025